

СХВАЛЕНО
Протокол засідання педагогічної ради
ТБЛ ім. А. Мазура від 30.08.2021 року № 1

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ від 30.08.2021 року № 141

**Антибулінгова програма
технологічного багатопрофільного ліцею імені Артема Мазура
на 2021-2024 р.р.**

ВСТУП

Проблема насильства в освітньому середовищі є, на жаль, досить розповсюдженою проблемою. Дуже важливо, щоб учні, їх батьки та вчителі були проінформовані про це негативне явище, як його виявити, та, головне, як його уникнути.

Образливі прізвиська, глузування, піддражнювання, стусани з боку одного або групи учнів щодо однокласника або однокласниці – є ознаками нездорових стосунків, які можуть привести до цькування – регулярного, повторюваного день у день знущання. Регулярне та цілеспрямоване нанесення фізичної й душевної шкоди стало об'єктом уваги науковців та педагогів, починаючи з 70-х років минулого століття, й отримало спеціальну назву – булінг. Бул [HYPERLINK "http://l1t.multycourse.com.ua/ru/glossary/165"інг](http://l1t.multycourse.com.ua/ru/glossary/165) (від англ. bully – хуліган, задирака, грубіян, «tobully» – задиратися, знущатися) – тривалий процес свідомого жорстокого ставлення, агресивної поведінки з метою заподіяти шкоду, викликати страх, тривогу або ж створити негативне середовище для людини.

За даними різних досліджень, майже кожен третій учень в Україні, так чи інакше зазнавав булінгу в школі, потерпав від принижень і насміхань: 10% – регулярно (раз в тиждень і частіше); 55% – частково піддаються знущанню зі сторони однокласників; 26% – батьків вважають своїх дітей жертвами булінгу.

Тому, згідно Закону України «Про освіту», Конвенції ООН про права дитини, Закону України «Про охорону дитинства», Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів», Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькування)» активізовано роботу щодо профілактики булінгу в освітньому середовищі.

Основним завданням сучасної школи, що підтверджується й поширюється Міністерством освіти і науки України та Міжнародною організацією ЮНІСЕФ, є створення нового освітнього простору, головними засадами якого є створення безпечного навчального середовища, а також забезпечення прав, свобод та інтересів дітей. Концепція «Нова українська школа» (НУШ) вимагає реформування існуючого алгоритму розвивальної,

корекційної та профілактичної роботи, адже дуже часто в освітніх закладах постає проблема булінгу та порушення норм поведінки учнями, що не дозволяє в повному обсязі досягти поставлених демократичних орієнтирів.

Мета:

створити безпечне освітнє середовище, яке забезпечує оволодіння учнями компетентностями, необхідними для життя, та формує культуру безпечної здорової поведінки всіх учасників освітнього процесу.

Завдання:

- ▲ Обґрунтувати умови для створення безпечного освітнього середовища в школі, що включає психологічну та фізичну безпеку учасників освітнього процесу.
- ▲ Визначити стан, причини і передумови поширення булінгу (цькування) в школі.
- ▲ Підвищити рівень проінформованості учасників освітнього процесу про булінг(цькування).
- ▲ Формувати вміння асертивної поведінки та усвідомлення булінгу, (цькування) як порушення прав людини.
- ▲ Виховувати в учасників освітнього процесу нетерпиме ставлення до насильницьких моделей поведінки.
- ▲ Скласти доступний алгоритм реагування та протидії булінгу.
- ▲ Сформулювати конкретні рекомендації учням, педагогічним працівникам, адміністрації школи, батькам щодо організації безпечного середовища в школі.

Очікуванні результати:

запобігання виникненню булінгу в освітньому середовищі.

Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в школі ґрунтується на

принципах:

- ▲ **недискримінації** за будь-якими ознаками;
- ▲ **ненасильницької поведінки** в міжособистісних стосунках;
- ▲ **партнерства та підтримки** між педагогічним колективом школи і батьками (законними представниками) малолітнього чи неповнолітнього здобувача освіти;
- ▲ **особистісно-орієнтованого підходу** до кожної дитини;
- ▲ **розвитку емоційного інтелекту** учасників освітнього процесу;
- ▲ **гендерної рівності**;
- ▲ **демократичності** в прийнятті рішень.

НОРМАТИВНА БАЗА

- ▲ Закон України від 18.12.2019 року № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії [HYPERLINK](#)
"https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19"бул [HYPERLINK](#)
"https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19"інгу (цькуванню)»
- ▲ Постанова КМ України «Про затвердження порядку взаємодії суб`єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою [HYPERLINK](#) "https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF"стат
[HYPERLINK](#) "https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF"і» від 22.08.2018.
№658
- ▲ Наказ Міністерства [HYPERLINK](#) "https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1105-14"соц
[HYPERLINK](#) "https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1105-14"іальної політики України,
Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України,
Міністерства охорони здоров`я України від 19.08.2014 №564/836/945/577 «Про
затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого
поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення»
- ▲ Наказ МОН України від 02.10.2018 № 1047 «Про затвердження Методичних
рекомендації щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і
взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами»
- ▲ Лист МОН України від 18.05.2018 № 1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо
запобігання та протидії насильству»
- ▲ Лист МОН України від 29.12.2018 № 1/9-790 «Щодо організації роботи у закладах
освіти з питань запобігання і протидії домашньому насильству та [HYPERLINK](#)
"https://rada.info/upload/users_files/02147782/a32bba072f53866b133ab9bdf378d016.pdf"б
ул [HYPERLINK](#)
"https://rada.info/upload/users_files/02147782/a32bba072f53866b133ab9bdf378d016.pdf"ін
гу»
- ▲ Лист Міністерства освіти і науки України від 28.10.2014 № 1/9-557 «Методичні
рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та
взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей»
- ▲ Лист МОН України від 29.01.2019 №1/11-881 "Рекомендації для закладів освіти щодо
застосувань норм Закону України щодо протидії [HYPERLINK](#)
"http://www.soippo.edu.ua/images/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0

[%B8/2019/02/04/novost2/1_11-881%201.pdf](http://www.soippo.edu.ua/images/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2019/02/04/novost2/1_11-881%201.pdf)бул HYPERLINK
["http://www.soippo.edu.ua/images/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2019/02/04/novost2/1_11-881%201.pdf"](http://www.soippo.edu.ua/images/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2019/02/04/novost2/1_11-881%201.pdf)інгу"

▲ [Лист МОНУ від 29.12.2018 №1/9-790 "Щодо організації роботи у закладах освіти з питань запобігання і протидії домашньому насильству та](https://don.kyivcity.gov.ua/files/2019/1/4/7909.pdf) HYPERLINK
["https://don.kyivcity.gov.ua/files/2019/1/4/7909.pdf"](https://don.kyivcity.gov.ua/files/2019/1/4/7909.pdf)бул HYPERLINK
["https://don.kyivcity.gov.ua/files/2019/1/4/7909.pdf"](https://don.kyivcity.gov.ua/files/2019/1/4/7909.pdf)інгу"

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОГРАМИ

Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, **що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу**, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- ▲ систематичність (повторюваність) діяння;
- ▲ наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- ▲ дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Найпоширенішими видами булінгу є:

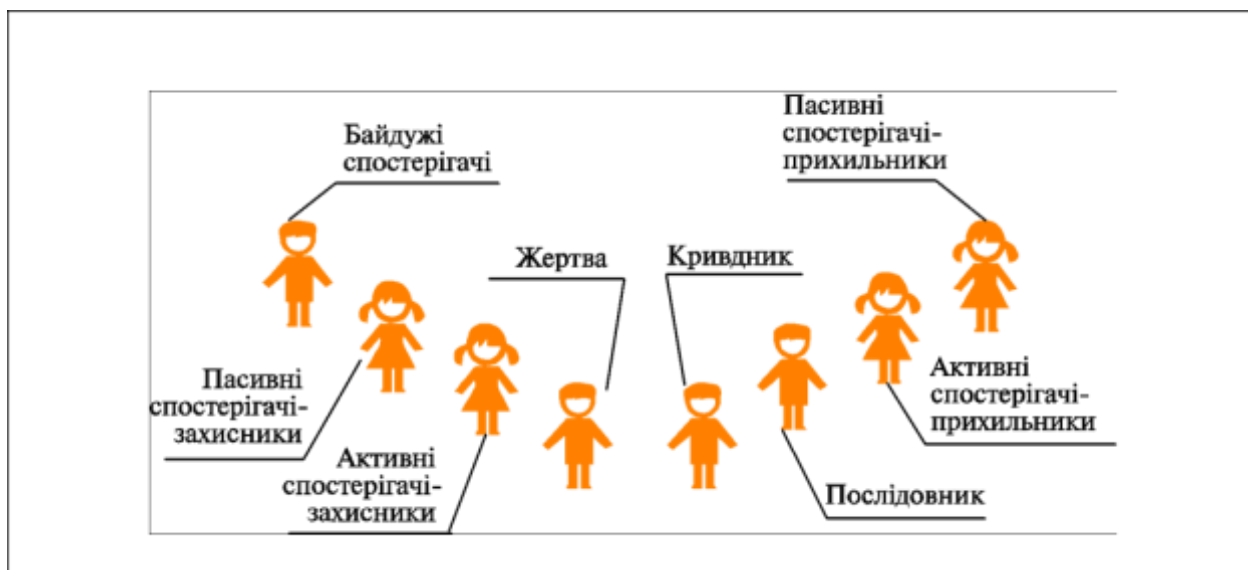
- ▲ **фізичний** (штовхання, підніжки, зачіпання, бійки, стусани, ляпаси, нанесення тілесних пошкоджень);
- ▲ **психологічний** (принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, міміка обличчя, поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, жарти, маніпуляції, шантаж);
- ▲ **економічний** (крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей, вимагання грошей);
- ▲ **сексуальний** (принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська та образи сексуального характеру, зйомки у переодягальнях, поширення образливих чуток, сексуальні погрози, жарти);
- ▲ **кібербулінг** (приниження за допомогою мобільних телефонів, Інтернету, інших електронних пристроїв).

Ситуація булінгу має колективний характер. В школі діти утворюють певну ієрархічну соціальну структуру, яка, як правило, має **три основні елементи**, а саме:

- ♣ **кривдник (булер);**
- ♣ **потерпілий або мішень булінгу;**
- ♣ **спостерігачі.**

Кривдник (булер) – це той, хто безпосередньо вчиняє булінг (цькування). Кривдниками(цями) найчастіше стають ті, хто росте без заборон та авторитету дорослих. Їм дуже часто не вистачає уваги з боку дорослих і поваги до їх особистості, через що їм весь час доводиться самостверджуватися за рахунок інших. У більшості таких дітей яскраво виражені нарцисичні та лідерські риси характеру.

Авторитет кривдника піднімається не за рахунок особистих досягнень, а шляхом приниження інших, демонстрації своєї сили та переваги над слабшими. Вони нечутливі до страждань інших і можуть сприймати булінг (цькування) по відношенню до інших як розвагу, ніколи не розкаюються у вчиненому. Кривднику можуть бути притаманні садистські нахили, що проявляється в отриманні задоволення від процесу цькування.

У разі, якщо булінг (цькування) вчиняється групою осіб, то зазвичай серед кривдників(ниць) виділяється **лідер(ка)**, а також один або кілька **послідовників(ниць)**. Послідовники(ниці) позитивно ставляться до знущань та беруть активну участь в них, але зазвичай не є їх ініціаторами(ками) та не грають провідну роль. Вони можуть отримувати задоволення від того, що когось на їх думку «справедливо» покарано, коментувати те, що відбувається, знімати на відео, поширювати це в Інтернеті.

Також, на боці кривдника(ниці) можуть виступати **спостерігачі(чки)- прихильники(ниці)** – вони підтримують дії лідера(ки), але самі в його діях активну участь не беруть. Серед прихильників(ниць) виділяють:

активних – це ті, хто активно та відкрито підтримує знущання, наприклад, сміхом або приверненням уваги до випадку;

пасивних – це ті, яким подобаються знущання, але вони не демонструють явних ознак підтримки.

Потерпілий (жертва) або мішень булінг

Треба зазначити, що об'єктом булінгу (цькування) може стати будь-хто.

Найчастіше в розряд потерпілого (жертви) булінгу (цькування) потрапляють діти, які чимось відрізняються від своїх ровесників: фізичними даними, особливостями розвитку (гіперактивні, з синдромом дефіциту уваги, заїканням тощо), успіхами в навчанні, матеріальним становищем, навіть просто запальним чи спокійним характером, заниженою самооцінкою, вираженим почуттям провини та невдоволенням собою тощо. У зоні ризику стати жертвою булінгу є діти, у яких немає довірливих відносин з батьками, дитина надана здебільшого сам собі і вулиці.

На боці потерпілого (жертви) також є **спостерігачі(чки)**, які поділяються на три категорії:

- ▲ *активні спостерігачі(чки)-захисники(ці)*, які не сприймають цькування, допомагають або намагаються допомогти учневі/учениці, якого/яку цькують. Як правило, вони діляться тим, що відбувається в групі (класі) з батьками, переживаючи майже ті самі почуття, що і потерпілий (жертва) булінгу (цькування);
- ▲ *пасивні спостерігачі(чки)-захисники(ці)*, які не сприймають цькування і вважають, що повинні допомогти жертві, але не наважуються на активні дії;
- ▲ *байдужі спостерігачі(чки)*, які не залучаються до процесу цькування та не займають чітко визначеної позиції.

Варто зазначити, що булінг (цькування) може відбуватись і без спостерігачів. Отже, навколо потерпілого (жертви) утворюється так зване «**коло булінгу (цькування)**», яке свого часу описав норвезький психолог Ден Олвеус, відомий своїми працями в області агресивної та асоціальної поведінки дітей. Це коло демонструє, що спостерігачі(чки), які знаходяться на початку процесу нанейтральних або протестуючих позиціях, мають властивість зсуватися вліво, в сторону кривдника(ці). Це відбувається за законами психологічного захисту. Коли допомога ззовні не приходить, дитина захищається, відкидаючи власні людські якості – співчуття і жалість. Тому розірвати «коло булінгу» може тільки дорослий

Булінг (цькування) в закладі освіти призводить до значних соціальних і психологічних наслідків для всіх сторін цього процесу: кривдника (булера), потерпілого (жертви), спостерігачів. Наслідки булінгу можуть виходити далеко за межі закладу освіти та впливати на найближче оточення дитини, на її майбутнє життя.

Ці наслідки можуть виявлятися, як одразу (так звані «прямі»), так і через довготривалий час («віддалені»).

Найважче наслідки булінгу (цькування) позначаються на потерпілому (жертві). До *прямих наслідків* для потерпілого (жертви) булінгу (цькування) відносяться: фізичні травми та ушкодження;

гострі психічні порушення (страх, тривога, гнів), які можуть проявлятися у прагненні кудись тікати, сховатися, у зовнішній байдужості тощо. *Віддаленими наслідками* булінгу є серйозні порушення фізичного, психічного та соціального стану дитини, які неминуче позначаються на її подальшому житті.

Наслідки булінгу для потерпілого (жертви):

- ▲ Зниження якості навчання
- ▲ Підвищення агресії та перенесення її на інших
- ▲ Відсутність друзів, усамітнення, відсутність комунікації
- ▲ Схильність до нервово-психічних розладів та депресії
- ▲ Фізичне нездужання психосоматичного походження
- ▲ Занижена самооцінка
- ▲ Прояви девіантної поведінки

Наслідки булінгу (цькування) для кривдника(ниці):

- ▲ проблеми у стосунках з однолітками та дорослими
- ▲ надмірна агресія
- ▲ прояви асоціальної поведінки
- ▲ неблагополучне майбутнє
- ▲ недостатня соціалізація
- ▲ асоціальні риси особистості

Наслідки булінгу (цькування) для спостерігачів (свідків):

- ▲ досвід безсилля перед владою натовпу чи сильнішого, сорому за свою легкодухість
- ▲ відчуття безпорадності
- ▲ депресивний стан чи перезбудження
- ▲ небажання відвідувати заклад освіти

Наслідки булінгу (цькування) також є для закладу освіти. Коли булінг (цькування) продовжується, і керівництво закладу освіти та педагогічний персонал не вживає заходів, то наслідки впливають на все освітнє середовище. Учням/ученицям важко навчатися, вони не люблять відвідувати заклад освіти. Вони почуваються незахищеними в закладі освіти – формується середовище страху та неповаги.

ПОРЯДОК РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ БУЛІНГУ

Алгоритм діяльності педагогічних та інших працівників школи при виникненні ситуацій булінгу

Педагогічні та інші працівники закладу освіти у разі, якщо вони виявляють булінг (цькування), зобов'язані:

- ✓ вжити невідкладних заходів для припинення небезпечного впливу;
- ✓ за потреби надати домедичну допомогу та викликати бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги для надання екстреної медичної допомоги;
- ✓ звернутись (за потреби) до територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України;
- ✓ повідомити директора школи та принаймні одного з батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування).

Роль учителя у такому алгоритмі чітко визначена. Учитель має надавати дитині-агресору та постраждалій дитині лише первинну допомогу, а потім передавати її фахівцям соціально-психологічної служби школи.

Алгоритм діяльності соціально-психологічної служби при виникненні ситуацій булінгу

- Накопичення матеріалів, що підтверджують актуальність проблеми у певному класі. Збір необхідної інформації психологом та соціальним педагогом про прояви булінгу серед підлітків у школі.
- Діагностика психологічної атмосфери, системи взаємовідносин між однокласниками, соціометрія у класних колективах, де виявлено булінг.
- Виявлення булерів, а також реальних та потенційних жертв.
- Створення умов недопущення явища булінгу.
- Швидке і грамотне роз'єднання жертви з відповідними стресовими впливами булерів.
- Узагальнення результатів спостережень та діагностики психологічної атмосфери у класному колективі.
- Визначення переліку можливих дій, спрямованих на припинення агресивної поведінки учнів. Вибір найефективніших способів досягнення мети.
- Індивідуальна або групова (за необхідністю) психологічно-корекційна робота з жертвами булінгу.

Алгоритм діяльності директора ліцею при виникненні ситуацій булінгу

1. Директор ліцею у разі отримання заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування):

- ✓ невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, повідомляє територіальний орган (підрозділ) Національної поліції України, принаймні одного з батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування);
- ✓ за потреби викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги для надання екстреної медичної допомоги;
- ✓ повідомляє службу у справах дітей з метою вирішення питання щодо соціального захисту малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування), з'ясування причин, які призвели до випадку булінгу (цькування) та вжиття заходів для усунення таких причин;
- ✓ повідомляє центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з метою здійснення оцінки потреб сторін булінгу (цькування), визначення соціальних послуг та методів соціальної роботи, забезпечення психологічної підтримки та надання соціальних послуг;
- ✓ скликає засідання комісії з розгляду випадку булінгу (цькування) (далі - комісія) не пізніше, ніж *упродовж трьох робочих днів* з дня отримання заяви або повідомлення.

Терміни подання та розгляду заяв або повідомлень про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти

1. Учасники освітнього процесу зобов'язані повідомити про випадок булінгу (цькування), стороною якого вони стали або підозрюють про його вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу або про який отримали достовірну інформацію, директора школи або інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в школі.

- ⚡ У школі заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) або підозру щодо його вчинення приймає директор школи.
- ⚡ Повідомлення можуть бути в усній та (або) письмовій формі, в тому числі із застосуванням засобів електронної комунікації.
- ⚡ Рішення про проведення розслідування із визначенням уповноважених осіб

видається протягом 1 робочого дня з дати подання заяви.

- ▲ Розслідування випадків булінгу (цькування) уповноваженими особами здійснюється протягом 3 робочих днів з дати видання рішення про проведення розслідування.
- ▲ За результатами розслідування протягом 1 робочого дня створюється Комісія та призначається її засідання на визначену дату, але не пізніше, ніж через 3 робочих дні після створення Комісії.
- ▲ Директор школи зобов'язаний повідомити уповноважені органи Національної поліції (ювенальна поліція) та службу у справах дітей про кваліфікований Комісією випадок булінгу (цькування) протягом одного дня.

СКЛАД КОМІСІЇ, ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЇЇ ЧЛЕНІВ

1. Склад комісії затверджує наказом директор школи. Комісія виконує свої обов'язки на постійній основі.

Комісія складається з *голови, заступника голови, секретаря та не менше, ніж п'ять її членів.*

До складу комісії входять педагогічні працівники, у тому числі *практичний психолог та соціальний педагог* закладу освіти, *представники служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.*

До участі в засіданні комісії *за згодою залучаються батьки* або інші законні представники малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування), а також *можуть залучатися сторони булінгу* (цькування), представники інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в школі.

1. Головою комісії є директор школи.

Голова комісії організовує її роботу і відповідає за виконання покладених на комісію завдань, головує на її засіданнях та визначає перелік питань, що підлягають розгляду.

Голова комісії визначає функціональні обов'язки кожного члена комісії. У разі відсутності голови комісії його обов'язки виконує заступник голови комісії.

У разі відсутності голови комісії та заступника голови комісії обов'язки голови комісії виконує один із членів комісії, який обирається комісією за поданням її секретаря.

У разі відсутності секретаря комісії його обов'язки виконує один із членів комісії, який обирається за поданням голови комісії або заступника голови комісії.

2. Секретар комісії забезпечує підготовку проведення засідань комісії та матеріалів, що підлягають розгляду на засіданнях комісії, ведення протоколу засідань комісії.

3. Член комісії має право:

- ✓ ознайомлюватися з матеріалами, що стосуються випадку булінгу (цькування), брати участь у їх перевірці;
- ✓ подавати пропозиції, висловлювати власну думку з питань, що розглядаються;
- ✓ брати участь у прийнятті рішення шляхом голосування;
- ✓ висловлювати окрему думку усно або письмово;
- ✓ вносити пропозиції до порядку денного засідання комісії.

6. Член комісії зобов'язаний:

- ✓ особисто брати участь у роботі комісії;
- ✓ не розголошувати стороннім особам відомості, що стали йому відомі у зв'язку з участю у роботі комісії, і не використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб;
- ✓ виконувати в межах, передбачених законодавством та посадовими обов'язками, доручення голови комісії;
- ✓ брати участь у голосуванні.

4. Рішення Комісії реєструється в окремому журналі, зберігається в паперовому вигляді з оригіналами підписів всіх членів Комісії.

ПОРЯДОК

подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькуванню) в закладі освіти

Загальні питання

1. Цей Порядок розроблено відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)».
2. Цей Порядок визначає процедуру подання та розгляду заяв про випадки булінгу (цькуванню).
3. Заявниками можуть бути здобувачі освіти, їх батьки/законні представники, працівники та педагогічні працівники закладу та інші особи.
4. Заявник забезпечує достовірність та повноту наданої інформації.
5. У цьому Порядку терміни вживаються у таких значеннях:

Булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або

фізичному здоров'ю потерпілого.

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- ▲ систематичність (повторюваність) діяння;
- ▲ наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- ▲ дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Подання заяви про випадки булінгу (цькування)

1. Здобувачі освіти, працівники та педагогічні працівники, батьки та інші учасники освітнього процесу, яким стало відомо про випадки булінгу (цькування), учасниками або свідками якого стали, або підозрюють його вчинення по відношенню до інших осіб за зовнішніми ознаками, або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб зобов'язані повідомляти керівнику закладу.
2. Розгляд та неупереджене з'ясування обставин випадків булінгу (цькування) здійснюється відповідно до поданих заявниками заяв про випадки булінгу (цькування) (далі – Заява).
3. Заяви, що надійшли на електронну пошту закладу отримує секретар, який зобов'язаний терміново повідомити керівника закладу та відповідальну особу.
4. Прийом та реєстрацію поданих Заяв здійснює відповідальна особа, а в разі її відсутності – особисто керівник закладу або його заступник.
5. Заяви реєструються в окремому журналі реєстрації заяв про випадки булінгу (цькування).
6. Форма та примірний зміст Заяви оприлюднюється на офіційному веб-сайті закладу.
7. Датою подання заяв є дата їх прийняття.
8. Розгляд Заяв здійснює керівник закладу з дотриманням конфіденційності.

Відповідальна особа

1. Відповідальною особою з прийняття заяв є практичний психолог закладу освіти.
2. До функцій відповідальної особи належить прийом та реєстрація Заяв, повідомлення керівника закладу.
3. Відповідальна особа призначається наказом керівника закладу.
4. Інформація про відповідальну особу та її контактний телефон оприлюднюється на офіційному веб-сайті закладу.

Комісія з розгляду випадків булінгу (цькування)

1. За результатами розгляду Заяви керівник закладу видає рішення про проведення розслідування випадків булінгу (цькування) із визначенням уповноважених осіб.
2. З метою розслідування випадків булінгу (цькування) уповноважені особи мають право вимагати письмові пояснення та матеріали у сторін.
3. Для прийняття рішення за результатами розслідування керівник закладу створює комісію з розгляду випадків булінгу (цькування) (далі – Комісія) та скликає засідання.
4. Комісія створюється наказом керівника закладу.
5. До складу комісії можуть входити педагогічні працівники (у томі числі психолог, соціальний педагог), батьки постраждалого та булера, керівник закладу та інші заінтересовані особи.
6. Комісія у своїй діяльності керується законодавством України та іншими нормативними актами.
7. Якщо Комісія визначила що це був булінг (цькування), а не одноразовий конфлікт чи сварка, тобто відповідні дії носять систематичний характер, то керівник закладу освіти зобов'язаний повідомити уповноважені органи Національної поліції (ювенальна поліція) та службу у справах дітей.
8. У разі, якщо Комісія не кваліфікує випадок як булінг (цькування), а постраждалий не згодний з цим, то він може одразу звернутись до органів Національної поліції України із заявою, про що керівник закладу освіти має повідомити постраждалого.
9. Рішення Комісії приймаються більшістю її членів та реєструються в окремому журналі, зберігаються в паперовому вигляді з оригіналами підписів всіх членів Комісії.
10. Потерпілий чи його/її представник можуть звертатися відразу до уповноважених органів Національної поліції України (ювенальна поліція) та службу у справах дітей з повідомленням про випадки булінгу (цькування).
11. Батьки зобов'язані виконувати рішення та рекомендації Комісії.

Терміни подання та розгляду Заяв

1. Заявники зобов'язані терміново повідомляти керівнику закладу про випадки булінгу (цькування), а також подати Заяву.
2. Наказ про проведення розслідування із визначенням уповноважених осіб видається протягом 1 робочого дня з дати подання Заяви.
3. Розслідування випадків булінгу (цькування) уповноваженими особами здійснюється протягом 3 робочих днів з дати видання наказу про проведення розслідування.
4. Керівник закладу зобов'язаний повідомити уповноважені органи Національної поліції (ювенальна поліція) та службу у справах дітей про кваліфікований Комісією випадок

булінгу (цькування) протягом одного дня.

ПОРЯДОК

реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі

Загальні питання

1. Цей Порядок розроблено відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)».
2. Цей Порядок визначає процедуру реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі.

Реагування на доведені випадки булінгу

1. На основі рішення комісії з розгляду випадків булінгу (цькування), яка кваліфікувала випадок як булінг (цькування), а не одноразовий конфлікт чи сварку, керівник закладу:

- ▲ повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України (ювенальна поліція) та службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти;
- ▲ затверджує наказом заходи для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування) (далі – Заходи).
- ▲ контролює виконання вищезазначених заходів

Відповідальність осіб причетних до булінгу (цькування)

1. Відповідальність за булінг (цькування) встановлена статтею 173⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення такого змісту:

"Стаття 173. Булінг (цькування) учасника освітнього процесу

Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, -тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, -тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку".

Для успішного попередження та профілактики насильницької поведінки, в т.ч. булінгу у школі, виконуються такі дії:

- ✦ Педагогічні та технічні працівники школи здійснюють регулярний нагляд (моніторинг) у шкільних коридорах і зонах спільного користування (спортивних залах).
- ✦ Окремо визначені туалети для дітей різної статі, визначені окремо туалети для персоналу.
- ✦ В освітню програму включено профілактичні тренінги, психологічно-рольові ігри за темами толерантності, профілактики конфліктів та булінгу.
- ✦ Класний керівник постійно впливає на соціально-психологічний клімат класу.
- ✦ Практичний психолог веде регулярну корекційну роботу впродовж навчального періоду з класами, окремими групами дітей, окремими дітьми щодо дотримання правил поведінки здобувачів освіти, толерантності, уникнення проявів насильницької поведінки.
- ✦ Практичний психолог, відповідно до затвердженого плану роботи, досліджує психологічний клімат у класі, групову динаміку класу, емоційний стан учнів, проводить соціометрію для отримання інформації про взаємовідносини серед дітей. Отриману інформацію використовує для формування та корегування роботи психолога з класом.
- ✦ Практичний психолог шляхом спостереження та аналізу розпізнає в учнів і працівників школи проблеми в міжособистісному спілкуванні адаптації до

навчального колективу і надає їм своєчасну соціальну-психологічну допомогу.

- ▲ Ліцей проводить просвітницьку роботу з батьками щодо уникнення та розпізнавання насильницької поведінки до дитини.
- ▲ На початку навчального року кожний класний керівник проводить заняття, присвячені профілактиці булінгу та насильству. На першому – знайомить із Антибулінговою програмою, на решті – опрацьовує з дітьми різні схеми дій у тій чи іншій ситуації.
- ▲ На початку навчального року (впродовж серпня) для працівників школи шкільний психолог і заступник директора школи з виховної роботи проводять ознайомчу зустріч щодо Антибулінгової програми школи і надають чіткі інструкції та роз'яснення стосовно протидії, реагування та профілактики насильницької поведінки у школі.
- ▲ На початку навчального року в батьківських групах класів у соціальній мережі розміщується для ознайомлення короткий витяг з Антибулінгової програми школи.
- ▲ Психолог школи постійно цікавиться інформацією про можливі інші профілактичні заходи, а також методи роботи як із кривдниками, так і з жертвами булінгу, проводять самостійно або запрошують зовнішніх спеціалістів для навчання шкільного персоналу практикам профілактики булінгу та роботи з випадками булінгу.
- ▲ На сайті школи розміщено Антибулінгову програму школи та Правила поведінки здобувачів освіти, які являють собою єдині правила для всіх учасників освітнього процесу.

Відповідальність осіб причетних до булінгу (цькування)

Відповідальність за булінг (цькування) встановлена **статтею 173 п.4 Кодексу України про адміністративні правопорушення** такого змісту:

«Стаття 173 п.4» . Булінг (цькування) учасника освітнього процесу.

Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, - тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, - тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські

роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, -тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, - тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Неповідомлення директором закладу уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу – тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку.

Вчинення булінгу (цькування) стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу карається **штрафом від 850 до 1700 грн або громадськими роботами від 20 до 40 годин.**

Такі діяння, вчинені повторно протягом року після або групою осіб караються **штрафом у розмірі від 1700 до 3400 грн або громадськими роботами на строк від 40 до 60 годин.**

У разі вчинення булінгу (цькування) неповнолітніми до 16 років, відповідатимуть його батьки або особи, що їх замінюють. До них застосовуватимуть покарання у вигляді **штрафу від 850 до 1700 грн або громадські роботи на строк від 20 до 40 годин.**

Передбачена відповідальність за приховування фактів булінгу (цькування). Якщо керівник закладу освіти не повідомить органи Національної поліції України про відомі йому випадки цькування серед учнів, до нього буде застосоване покарання у вигляді **штрафу від 850 до 1700 грн або виправних робіт до одного місяця з відрахуванням до 20 % заробітку.**

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ(цькування)В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

- ♣ Ознайомлення учасників освітнього процесу з нормативно -правовою базою та регулюючими документами щодо попередження проблеми насилля та булінгу в освітньому середовищі.
- ♣ Ініціювання, обговорення та планування спільних дій адміністрації, соціально-психологічної служби, педагогічного колективу, учнівського самоврядування та батьківської громадськості, спрямованих на подолання виявлених недоліків у роботі

закладу з окресленої проблеми.

- ▲ Проведення зустрічей, круглих столів, семінарів, тренінгів із залученням представників правоохоронних органів, служб соціального захисту, медичних установ та інших зацікавлених організацій.
- ▲ Створення інформаційних куточків для учнів із переліком організацій, до яких можна звернутися у ситуації насилля, булінгу та правопорушень.
- ▲ Ознайомлення дітей з інформацією про прояви булінгу та його наслідки (Додаток 3,4).
- ▲ Просвіта батьків засобами веб-сайту, інформаційного стенду, індивідуальних та групових консультацій. (Додаток 2)

Для успішного попередження та протидії насильству проводити заняття з навчання навичок ефективного спілкування та мирного розв'язання конфліктів

Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в ліцеї відображається в плані заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти (ДОДАТОК 1. План заходів)

Моніторинг за реалізацією антибулінгової політики

- ▲ Ознайомлення учасників освітнього процесу з нормативно-правовою базою та регулюючими документами щодо превенції проблеми насилля в освітньому середовищі.
- ▲ Проведення зустрічей, круглих столів, семінарів, тренінгів із залученням представників правоохоронних органів, служб соціального захисту, медичних установ та інших зацікавлених організацій.
- ▲ Запровадження програми правових знань у формі гурткової, факультативної роботи.
- ▲ Організація роботи гуртків, факультативів із психології.
- ▲ Створення інформаційних куточків для учнів із переліком організацій, до яких можна звернутися у ситуації насилля та правопорушень.
- ▲ Ознайомлення учителів і дітей з інформацією про прояви насильства та його наслідки.
- ▲ Батьківські збори – це форма організації спільної діяльності батьків, учителів, практичного психолога та соціального педагога, яка передбачає їх спілкування з метою обговорення актуальних питань навчання і виховання, ухвалення рішень.
- ▲ Консультації - форма роботи з батьками, яка передбачає надання фахівцями психологічної служби допомоги батькам із різних проблем родинного виховання.
- ▲ Педагогічний консиліум - форма спілкування учнів, учителів, фахівців психологічної служби навчального закладу та батьків, метою якої є цілісне, різнобічне вивчення особистості учня, вироблення єдиної педагогічної позиції; визначення головних напрямів

удосконалення виховного процесу зусиллями вчителів, батьків, самого учня; тренінги спілкування, методики оволодіння аутотренінгом.

- ▲ Для успішного попередження та протидії насильству треба проводити заняття з навчання навичок ефективного спілкування та мирного розв'язання конфліктів.

ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Антибулінгова програма чинна з дня її оприлюднення.
2. Оприлюднення документа має відбутися через його розміщення на сайті ліцею.

ДОДАТОК 1.1

**План заходів,
спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню)
у технологічному багатoproфільному ліцеї імені Артема Мазура
на 2021-2022 н.р.**

№ з/п	Заходи	Термін виконання	Відповідальний
Нормативно-правове та інформаційне забезпечення попередження насильства та булінгу			
1.	Підготовка наказу «Про запобігання булінгу (цькування) у закладі освіти»	Останній тиждень серпня	Заступник директора з виховної роботи
1.	Організація механізмів звернення та встановлення інформаційних скриньок для повідомлень про випадки булінгу	Вересень	Практичний психолог, соціальний педагог, класні керівники

	(цькування)		
2.	Оновлення розділу про профілактику булінгу (цькування) і розміщення нормативних документів на сайті закладу освіти	Вересень	Відповідальний за роботу сайту школи
3.	Підготовка брошури з нормативними документами з профілактики булінгу (цькування) в освітньому середовищі для педагогів	Жовтень	Уповноважена особа з питань запобігання та протидії булінгу (цькування)
4.	Підготовка методичних рекомендацій для педагогів: ☐ з вивчення учнівського колективу; ☐ з розпізнавання ознак насильства різних видів щодо дітей	Жовтень	Практичний психолог
5.	Виступ на загальношкільних батьківських зборах з профілактики булінгу (цькування) в учнівському колективі	Упродовж року	Директор Уповноважена особа з питань запобігання та протидії булінгу (цькування)
Робота з вчителями та іншими працівниками закладу освіти			
6.	Проведення навчальних семінарів для вчителів щодо запобігання булінгу (цькування) та заходів реагування.	Осінні канікули	Уповноважена особа з питань запобігання та протидії булінгу (цькування)
7.	Інструктивні наради з питань профілактики булінгу (цькування) з допоміжним та технічним персоналом	Листопад	Уповноважена особа з питань запобігання та протидії булінгу (цькування)
8.	Тренінг для вчителів щодо запобігання булінгу (цькування) у закладі освіти	Зимові канікули	Практичний психолог, соціальний педагог
9.	Співбесіда з класними керівниками за результатами діагностики класного колективу	За результатами кожної чверті	Практичний психолог, соціальний педагог
10.	Консультації класних керівників психологом, соціальним педагогом з проблемних ситуацій.	Впродовж навчального року	Практичний психолог, соціальний педагог
11.	Круглий стіл для педагогічного колективу «Як протидіяти булінгу»	Березень	Практичний психолог
Робота з учнями			
12.	Створення бази інструментарію для діагностування рівня напруги, тривожності в учнівських колективах	Вересень	Психолог школи
13.	Діагностування рівня напруги, тривожності в учнівських колективах: – спостереження за міжособистісною поведінкою здобувачів освіти; – опитування (анкетування) учасників освітнього процесу; – психологічні діагностики мікроклімату,	Упродовж року	Класні керівники, практичний психолог школи

	згуртованості класних колективів та емоційних станів учнів; – соціальне дослідження наявності референтних груп та відторгнених в колективах; – визначення рівня тривоги та депресії учнів.		
14.	Засідання методичного об'єднання класних керівників на тему «Протидія булінгу в учнівському колективі »	Жовтень	Уповноважена особа з питань запобігання та протидії булінгу (цькування)
15.	Розробка пам'ятки «Маркери булінгу»	Жовтень	Педагог-організатор, практичний психолог, соціальний педагог
16.	Складання порад «Як допомогти дітям упоратися з булінгом»	Упродовж року	Практичний психолог
17.	Проведення тренінгів для старшокласників з розвитку навичок спілкування та мирного вирішення конфліктів	Впродовж року	Практичний психолог, соціальний педагог
18.	Створення морально безпечного освітнього простору, формування позитивного мікроклімату та толерантної міжособистісної взаємодії в ході годин спілкування, тренінгових занять	Упродовж року	Класні керівники, практичний психолог, соціальний педагог
19.	Всеукраїнський тиждень протидії булінгу (за окремим планом)	Вересень	Класні керівники, практичний психолог, соціальний педагог
20.	Робота відеозалу. Перегляд соціальних відеороликів відповідної спрямованості	Упродовж року	Педагог-організатор
21.	Проведення заходів в рамках Всеукраїнського тижня права «Стоп булінгу»	грудень	Класні керівники, учителі правознавства, практичний психолог школи
22.	Проект «Моя історія про булінг і кібербулінг»	Лютий-квітень	Педагог-організатор, класні керівники, практичний психолог, соціальний педагог
23.	Всеукраїнська акція «16 днів проти насилля» (за окремим планом)	Листопад	Педагог-організатор, класні керівники, практичний психолог, соціальний педагог
24.	Діагностика стану психологічного клімату класу	Упродовж року	Практичний психолог, соціальний педагог
25.	Консультаційна робота з учасниками освітнього процесу	Упродовж року	Практичний психолог, соціальний педагог
26.	Профілактично-просвітницька робота з учасниками освітнього процесу	Упродовж року	Практичний психолог, соціальний педагог
27.	Тиждень толерантності	Листопад	Практичний психолог, соціальний педагог, класні керівники

28.	Імітаційна гра для учнів середніх і старших класів «Розкажи про насильство»	Грудень	Практичний психолог, соціальний педагог, класні керівники
29.	Конкурс плакатів проти насильства	Березень	Педагог-організатор, учитель ОТМ
Робота з батьками			
30.	Тематичні загальношкільні батьківські збори	Вересень	Адміністрація
31.	Підготовка пам'ятки для батьків про порядок реагування та способи повідомлення про випадки булінгу (цькування) щодо дітей, заходи захисту та надання допомоги дітям	Жовтень	Практичний психолог, соціальний педагог
32.	Проведення консультацій психолога з питань взаємин батьків з дітьми	Впродовж року	Практичний психолог, класні керівники
33.	Тематичні батьківські збори «Як розпізнати булінг»	Упродовж року	Класні керівники, практичний психолог, соціальний педагог
Моніторинг освітнього середовища закладу освіти			
34.	Самооцінка закладу освіти за показниками безпеки, комфортності	2 рази на рік	Адміністрація школи, колектив закладу
35.	Анонімне анкетування учнів 5-11-го класів про випадки булінгу (цькування) у школі	Грудень	Практичний психолог
36.	Діагностика стосунків у закладі освіти. Анкетування учнів та вчителів.	Лютий	Практичний психолог, соціальний педагог
37.	Аналіз інформації за протоколами комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти	Щомісяця	Уповноважена особа з питань запобігання та протидії булінгу (цькування)
38.	Підготовка звіту про виконання заходів з запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти	Травень-червень	Уповноважена особа з питань запобігання та протидії булінгу (цькування)

ДОДАТОК 1.2

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Вирішальна роль у боротьбі з булінгом у школі належить вчителям. Але впоратися з цією проблемою вони можуть тільки за підтримки керівництва школи, батьків, представників місцевих органів влади та громадських організацій.

Чинники створення безпечного освітнього середовища

- Всі члени шкільної спільноти повинні прийти до єдиної думки, що насильство, цькування, дискримінація за будь-якою ознакою, сексуальні домагання і нетерпимість в школі є неприйнятними.

- Кожен повинен знати про те, в яких формах може проявлятися насильство і цькування і як від нього страждають люди.
- Спільно з учнями мають бути вироблені правила поведінки в класі.
- Жоден випадок насильства або цькування і жодну скаргу не можна залишати без уваги. Учням важливо пояснити, що будь-які насильницькі дії, образливі слова є неприпустимими. Реакція має бути негайною (зупинити бійку, припинити знущання) та більш суворою при повторних випадках агресії.
- При аналізі ситуації необхідно розібратися в тому, що трапилося, вислухати обидві сторони, підтримати потерпілого і обов'язково поговорити з кривдником, щоб зрозуміти, чому він або вона так вчинили, що можна зробити, щоб таке не повторилося. До такої розмови варто залучити шкільного психолога та соціального педагога.
- Учням треба пояснити, що навіть пасивне спостереження за знущаннями і бійкою надихає кривдника продовжувати свої дії. Свідки події повинні захистити жертву насильства і за необхідності покликати на допомогу дорослих.
- Необхідно запровадити механізми повідомлення про випадки насильства, щоб учні не боялися цього робити. Ці механізми повинні забезпечувати учням підтримку і конфіденційність, бути тактовними.
- Для успішного попередження та протидії насильству необхідно проводити заняття з навчання навичкам ефективного спілкування та мирного розв'язання конфліктів.
- Поведінка дорослих (вчителів, психологів, соціальних педагогів та батьків) у спілкуванні з жертвами третирування має відповідати певним вимогам, оскільки від їхнього ставлення до проблеми та уміння контактувати з дитиною залежить вирішення ситуації

ДОДАТОК 1.3

Пам'ятка для батьків.

Як припинити цькування дитини у школі та допомогти їй?

1. Перш за все необхідно вдома ліквідувати атмосферу, що сприяє перетворенню дитини на «жертву». Ніякої надмірної опіки чи, навпаки, деспотизму, покарань та побиття за провини.
2. Окрім того, необхідно обов'язково питати дитину, як справи у неї в школі, маючи на увазі не тільки оцінки, а й стосунки з однокласниками. Обережно задавайте питання, оскільки цькування може бути не тільки відкритим, а й прихованим, пасивним. Наприклад:

небажання сидіти за однією партою, грати в одній команді, ігнорування тощо. Якщо ви відчули певні негаразди, поговоріть з дитиною та її класним керівником.

3. Якщо булінг уже відбувся, зважте його масштаби. Якщо це проблема між двома дітьми, яка може бути залагоджена власними силами, краще надати дитині можливість самостійно розібратись та навчитись відстоювати власні інтереси.

4. Якщо ж третирування набуло вже великих розмірів, проаналізуйте разом з дитиною, чи зможе вона сама захистити себе та відновити свій авторитет у класі. Наприклад, якщо дитину дразнять з-за надмірної ваги, варто записати її у спортивну секцію.

5. Якщо ваша дитина дуже скромна та невпевнена у собі - допоможіть їй стати більш впевненою, адже підвищення самооцінки робить людину більш врівноваженою та терпимою до цькування оточуючих. З'ясуйте, які гуртки відвідують її однокласники, чим займаються у позаурочний час. Можливо, вашій дитині теж захочеться відвідувати якусь із цих секцій, у результаті чого вона зможе встановити контакт з деякими однокласниками. Заохочуйте дитину до активної участі у загальношкільних заходах, які зближують дітей та допомагають їм набути впевненості у собі.

6. В особливо важких випадках, якщо ваша дитина, з певних причин, стала «відкинутою» у класі, приверніть увагу класного керівника та шкільного психолога до проблеми. В цьому випадку вам необхідна буде допомога фахівців.

7. Пам'ятайте: ваша любов та підтримка допоможуть дитині впоратися зі складною ситуацією.

Як батьки можуть допомогти дітям?

1. Якщо дитина розповідає вам про бешкетника, зосередьте увагу на комфорті та підтримці, не показуючи, наскільки ви засмучені. Діти часто не хочуть розповісти дорослим про залякування, тому що відчувають себе ображеними та приниженими або турбуються про те, що батьки будуть дуже перейматись і хвилюватись.

2. Іноді діти думають, ніби це їх власна провина, що, якби вони виглядали або вели себе по-іншому, то цього б не сталось. Іноді вони бояться, що, якщо розбишака дізнається, що вони комусь усе розповіли, то буде ще гірше. Інші побоюються, що їхні батьки не повірять їм чи не робитимуть жодних дій у цьому напрямі. Або ж діти хвилюються, що батьки змусять їх дати відсіч бешкетнику, якого вони бояться. Хваліть дитину за те, що вона набралася сміливості порозмовляти про це. Переконайте її, що вона не самотня - багато людей отримують свою порцію знущань у певний момент. Підкресліть, що погано робить бешкетник, а не сама дитина. Переконайте сина чи доньку в тому, що ви придумаете, як правильно вчинити в цій ситуації, разом врахуєте всі тонкощі.

3. Іноді старший брат, сестра або друг можуть допомогти впоратися із ситуацією. Вашій дитині може бути корисно почути, як її старшу сестру, яку вона обожає, дражнили через її зубні брекети і як вона впоралася з цим. Старший брат або друг може також дати деяке уявлення про те, що відбувається у школі або там, де трапляються знущання, і допоможе придумати краще рішення.

4. Сприймайте серйозно побоювання дитини, що знущання будуть ще гіршими, якщо задирака дізнається, що ваша дитина розповіла про них. В першу чергу варто зв'язатися з класним керівником та шкільним психологом. Іноді корисно звернутися до батьків агресора. Краще зробити це в офіційних умовах, наприклад, у присутності адміністрації школи.

5. У нашій країні є закони і правила, що захищають від знущань, насильства. Кривдники або їхні батьки несуть відповідальність за скоєні порушення. У деяких випадках, якщо у вас є серйозні побоювання із приводу безпеки вашої дитини, вам буде потрібно звернутись до органів поліції.

6. Удома ви можете знизити негативний вплив знущань. Навчайте дітей спілкуватися з такими друзями, які допомагають розвивати їх упевненість у собі. Допоможіть їм знайомитися з іншими дітьми, відвідуючи різні гуртки чи спортивні секції. І знайдіть такі заняття для дітей, які допоможуть їм почуватись упевненими й сильними.

7. Під впливом емоцій у дорослих може виникнути пропозиція дитині дати відсіч агресору. Зрештою, ви гніваєтеся, що ваша дитина страждає, і, можливо, у дитинстві ваші батьки радили вам «постояти за себе», що ви успішно робили. Але важливо порадити дітям не відповідати на знущання бійкою або відповідними знущаннями. Це може швидко перерости в насильство, помсту, травмувати когось із них. Замість цього найкраще відсторонитися від ситуації, поспілкуватися з іншими дітьми й розповісти про все дорослим.

Пам'ятайте: якими б прикрими не були знущання для вас і вашої родини, є багато фахівців і способів, які допоможуть вам вирішити цю проблему.

Дії батьків при вербальному булінгу: перш за все, вчіть своїх дітей поваги. На прикладі власної моделі поведінки зміцнюйте їхню думку про те, що кожний заслуговує доброго ставлення: дякуйте вчителям, хваліть дитину та її друзів, виявляйте добре ставлення до працівників магазинів, бібліотек, транспорту, будь-яких закладів. Розвивайте самоповагу дітей і вчіть їх цінувати свої сильні сторони. Найкращий захист, який можуть запропонувати батьки, - це зміцнення почуття власної гідності й незалежності своєї дитини та її готовності вжити заходи в разі потреби. Обговорюйте і практикуйте безпечні, конструктивні способи реагування вашої дитини на слова або дії булера. Разом придумуйте основні фрази, які дитина може сказати своєму кривднику переконливим, але не ворожим тоном, наприклад:

«Твої слова неприємні», «Дай мені спокій» або «Відчепись», «Ти робиш мені боляче, я можу зробити тобі так само», «Я не буду терпіти знущання».

Дії батьків при фізичному булінгу: якщо ви підозрюєте, що вашу дитину піддають фізичному насильству, почніть випадкову розмову - спитайте, як справи у школі, що відбувалось під час обіду чи на перерві, по дорозі додому. На основі відповідей з'ясуйте в дитини, чи вів хто-небудь себе образливо у ставленні до неї. Намагайтеся стримувати емоції. Підкресліть важливість відкритого, постійного зв'язку дитини з вами, вчителями або шкільним психологом. Документуйте дати й час інцидентів, пов'язаних зі знущаннями, відповідну реакцію залучених осіб та їх дії. Не звертайтеся до батьків розбишак, щоб розв'язати проблему самостійно. Якщо фізичне насильство над вашою дитиною продовжується й вам потрібна додаткова допомога за межами школи, зверніться до місцевих правоохоронних органів. Існують закони про боротьбу із залякуванням і домаганнями, які передбачають оперативні коригувальні дії. Дії батьків при примусовій ізоляції дитини: тактика ізоляції припускає, що когось навмисно не допускають до участі в роботі групи або класу, участі у грі, заняттях спортом чи позаурочній діяльності. Використовуйте вечірній час, щоби порозмовляти з дітьми про те, як пройшов їхній день. Допомагайте їм у всьому шукати позитивні моменти, звертайте увагу на позитивні якості дітей і переконайтесь, що вони знають, що є люди, які їх люблять і завжди готові подбати про них. Зосередьтесь на розвитку їхніх талантів та інтересів до музики, мистецтва, спорту, читання й позашкільних заходів, щоб ваші діти могли будувати взаємини поза школою.

Дії батьків при кібербулінгу: повідомлення образливого характеру можуть поширюватись. Спочатку встановіть домашні правила користування Інтернетом. Домовтеся з дитиною про тимчасові обмеження, що відповідають її віку. Будьте обізнаними щодо популярних і потенційно образливих сайтів, додатків і цифрових пристроїв, перш ніж ваша дитина почне використовувати їх. Дайте дитині знати, що ви маєте намір відстежувати її діяльність в Інтернеті. Скажіть їй про те, що коли вона піддається кіберзалякуванню, то не повинна втягуватись, реагувати або провокувати кривдника. Замість цього їй необхідно повідомити про все вам, щоб ви змогли роздрукувати провокаційні повідомлення, включаючи дати та час їх отримання. Повідомте про це у школу та Інтернет-провайдера. Якщо кіберзалякування загострюється й містить погрози та повідомлення явного сексуального характеру, зверніться до правоохоронних органів.

Якщо дитина повідомляє вам, що вона або ще хтось піддається знущанням, булінгу, підтримайте її, похваліть за те, що вона набралася сміливості й розповіла вам про це, зберіть інформацію (при цьому не варто сердитись і звинувачувати саму дитину). Підкресліть різницю між доносом з метою просто завдати комусь неприємностей та відвертою

розмовою з дорослою людиною, яка може допомогти. Завжди вживайте заходи проти знущань, булінгу особливо якщо насильство набуває важкі форми або постійний характер, зв'яжіться з учителем, соціальним педагогом, психологом або директором школи вашої дитини, щоб контролювати ситуацію доти, доки вона не припиниться.

ДОДАТОК 1.4

ПАМ'ЯТКА ШКОЛЯРЕВІ

Привіт, Друже!

Чи знаєш ти як захистити себе та своїх друзів? Як ти можеш захиститись від булінгу?

За що несеш відповідальність перед Законом? Ознайомся з цією пам'яткою, дізнайся про свої права і обов'язки вже сьогодні!

Від самого народження ти маєш право:

на життя: ніхто не може позбавити тебе життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань;

на охорону здоров'я: ти можеш звернутися за безкоштовною кваліфікованою правовою або медичною допомогою до закладів охорони здоров'я;

на свободу та особисту недоторканість: тебе ніхто не може заарештувати або тримати під вартою інакше як за рішенням суду. Однак, якщо тобі вже виповнилося 14 років і має місце тяжкий злочин, відносно тебе може застосовуватися утримання під вартою як тимчасовий

запобіжний захід. Якщо протягом 3 діб з моменту затримання тобі не вручено рішення суду про тримання під вартою, тебе повинні негайно звільнити;

на освіту: ти маєш право безкоштовно отримувати освіту у дошкільному, загальноосвітньому, професійно-технічному, вищих навчальних закладах державної і комунальної форм власності, а також на отримання державної стипендії;

на майно: майно, яке тобі придбали батьки для навчання, виховання (одяг, іграшки, книги, музичні інструменти, спортивне обладнання тощо), є твоєю власністю. Якщо тобі від 10 до 14 років, належним тобі майном управляють батьки. Якщо тобі від 14 до 18 років, ти маєш право вчиняти будь-які угоди, навіть купівлі-продажу транспортного засобу і нерухомого майна, але за письмовою нотаріально посвідченою згодою батьків або з дозволу органу опіки і піклування;

на працю: якщо тобі вже виповнилось 14 років, ти за згодою одного з батьків можеш працювати у вільний від навчання час (наприклад на канікулах), але лише після попереднього медичного огляду. Якщо тобі вже виповнилось 15 років та коли ти маєш згоду одного із батьків, тебе також можуть прийняти на роботу. Самостійно ти можеш влаштуватись на роботу, якщо тобі уже виповнилось 16 років. Ти маєш право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом;

на відпочинок: ти маєш можливість у вільний від навчання або роботи (якщо ти вже працюєш) час відпочивати, тобто займатись своїми улюбленими справами (грати в футбол, ходити в кіно). Якщо ти вже працюєш, тобі повинна бути надана щорічна відпустка в літній час або за твоїм бажанням у будь-яку іншу пору року;

на повагу до своєї гідності та захист від усіх форм насильства: будь-яка людина, ким би вона не була (одним із твоїх батьків, однолітків, вчителів, сусідів) не має права поводитись з тобою жорстоко, принижувати твою гідність, експлуатувати, включаючи сексуальні зловживання, втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин; використання для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів, примушування до проституції, жебрацтва, бродяжництва, втягнення до азартних ігор тощо. Стаття 16 Конвенції ООН про права дитини визначає, що жодна дитина не може бути об'єктом незаконного посягання на її честь і гідність.

Захист прав дитини - це, перш за все, завдання держави!

У разі, якщо до тебе вчинено насильство, ти маєш право звернутись до державних органів за допомогою! Дитина має право на захист від втручання або посягання. Ти - людина!

Ніхто і нічим не може виправдати жорстоке поводження з тобою, наприклад, побиття, знущання. Навіть якщо таким тином тебе виховують батьки, вчителі чи старші діти.

Жорстоке, нелюдське, таке, що принижує твою гідність, поведження чи покарання - це порушення твоїх прав. Статтями 28 та 52 Конституції України встановлено, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність поведженню чи покаранню.

Ти маєш право на свободу, особисту недоторканність. Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості і виключають приниження честі та гідності дитини.

Ти можеш вільно виражати свої думки та погляди, не боячись бути покараним за це. Разом з тим, ти маєш пам'ятати, що твої відносини з батьками, вчителями, однолітками мають ґрунтуватися на взаємоповазі і справедливості, виключаючи приниження честі та гідності.

Держава зобов'язана захищати твої права:

Якщо хтось (учні, вчителі або навіть батьки) вчиняє над тобою будь-яке насильство, принижує тебе чи ображає, ти повинен звернутися зі скаргою про порушення твоїх прав до органу опіки і піклування; служби у справах дітей; центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; закладів охорони здоров'я; органів та установ освіти; відділів поліції, а також через представників - до суду. Статтею 10 Закону України «Про охорону дитинства» встановлено, що діти мають право особисто звернутися до органу опіки та піклування, служби у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, інших уповноважених органів за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів та зі скаргами про їх порушення.

За твою безпеку в школі відповідає директор. Якщо директор школи не забезпечить безпечні та нешкідливі умови для навчання, праці та виховання учнів у навчальному закладі, то він нестиме за це відповідальність відповідно до чинного законодавства.

Статтею 26 Закону України

«Про освіту» встановлено, що забезпечення безпечних і нешкідливих умов навчання, праці та виховання у навчальних закладах покладається на їх власника або уповноважений ним орган, керівника навчального закладу.

Вчителі зобов'язані поважати і захищати тебе.

Вчителі та інші працівники школи повинні з повагою ставитись до тебе і не повинні вдаватись до покарань, що принижують твою гідність, зокрема таких, як словесні приниження, ставлення учня в куток, побиття тощо. Також вони повинні захищати тебе від погроз та фізичного насильства з боку інших осіб, в тому числі твоїх однолітків і батьків, і запобігати вживанню дітьми алкоголю, наркотиків, іншим шкідливим звичкам. Стаття 56 Закону України «Про освіту» зобов'язує педагогічних та науково-педагогічних працівників

дотримуватися педагогічної етики, моралі, поважати гідність дитини, учня, студента; захищати дітей, молодь від будь-яких форм фізичного або психічного насильства, запобігати вживанню ними алкоголю, наркотиків, іншим шкідливим звичкам. За ненадання тобі допомоги вчитель відповідатиме перед законом. Вчителі та керівництво школи несуть відповідальність перед законом, якщо вони порушують твої права.

Якщо ти звернувся до вчителя для того, щоб захиститись від фізичного та психічного насильства, а він залишив це без уваги - за це його може бути притягнуто до відповідальності. Статтею 47 Закону України «Про загальну середню освіту» встановлено, що посадові особи і громадяни, винні у порушенні законодавства про загальну середню освіту, несуть відповідальність у порядку, встановленому законами України.

Пам'ятай про свою відповідальність перед законом!

До 14 років ти не несеш відповідальності за заподіяну матеріальну або фізичну шкоду – її несуть твої батьки або інші особи, під наглядом яких ти знаходишся. Саме вони мають відшкодувати шкоду, яку ти завдав іншій людині. Якщо ти завдав шкоди спільно з однолітком, її відшкодування покладається на ваших батьків у відповідних частках. З 14 років ти відповідаєш за завдану шкоду самостійно у повному обсязі! Також по досягненні 14 років ти несеш кримінальну відповідальність за тяжкі злочини. Якщо тобі 16 років, тебе можуть притягнути до адміністративної та кримінальної відповідальності!

Рекомендації учням щодо уникнення булінгу.

Намагайся підтримувати стосунки з усіма учасниками колективу. Не розпускай плітки, а почувши плітку, не переказуй її іншим. Відстоюй свою думку, не дозволяй принижувати себе. Підтримуй традиції колективу. Бери участь у спільних колективних заходах. Якщо виникають проблеми у стосунках з однолітками або вчителями, звернися до дорослих, яким довіряєш (до класного керівника, психолога, соціального педагога).

Поради дітям.

Ось кілька стратегій, які можуть допомогти тобі покращити ситуацію і своє самопочуття, зумовлене тим, що відбувається.

Уникай агресора та перебувай у товаристві друзів. Не заходь у туалет, якщо булер знаходиться там, не ходи в роздягалку, коли немає нікого поруч. Постійно перебувай у товаристві приятеля, щоб не залишатись наодинці з недругом. Перебувай в оточенні приятелів у коридорах або на перерві - скрізь, де можна зустріти булера, по дорозі додому, у транспорті,. Запропонуй те ж саме своєму другу.

Стримуй гнів. Розхвилюватись у зв'язку зі знущенням природно, але саме цього й домагаються булери. Це дає їм змогу відчувати себе сильнішими. Намагайся не реагувати плачем, не червоній і не переймайся. Це вимагає великої кількості тренувань, але це корисна

навичка - дати відсіч агресору. Іноді корисно практикувати стратегію приведення себе в повну рівновагу, наприклад, рахувати до десяти, записувати свої гнівні слова на аркуші паперу, робити глибокий вдих або просто походити. Іноді треба навчитися робити непроникний вираз обличчя, поки ти не позбудешся небезпеки (посмішка або сміх можуть провокувати агресора на нові третирування).

Дій хоробро, ігноруй агресора. Твердо й чітко скажи йому, щоб він припинив, а потім розвернись та піди. Намагайся ігнорувати образливі зауваження. Наприклад, демонструй байдужість чи вдавай, що ти захоплений бесідою по мобільному телефону. Ігноруючи булера, ти показуєш, що він тобі байдужий. Зрештою, він, імовірно, втомиться діставати тебе.

Подолай провокаційні фактори. Якщо булер вимагає від тебе грошей на обід, принось обід із собою, кажи, що батьки не дають тобі грошей. Якщо він намагається відібрати твій музичний плеєр, айфон, планшет - не бери його до школи.

Розкажи дорослим про знущання. Учителі, психолог, соціальний педагог, класний керівник, директор школи, батьки допоможуть припинити знущання, а в разі її систематичного характеру - звернуться до компетентних органів захисту прав дитини.

Поговори з кимось, кому ти довіряєш: із працівниками школи, братом, сестрою або другом. Вони можуть запропонувати деякі корисні поради та виправити ситуацію. Також це допоможе тобі відчутти себе менш самотнім.

ДОДАТОК 1.5

Пам'ятка для жертви булінгу

Не протиставляй себе колективу. Намагайся бути доброзичливою людиною, навіть із агресивно налаштованими до тебе членами колективу.

Не принижуй інших: не обзивайся, не бийся, не погрожуй.

Захищайся: твердо, не переходячи в атаку, не дозволяй принижувати себе, показуй, що можеш постояти за себе.

Наберись терпіння. Те, що відбулося, не триватиме довго.

Розбирайся у причинах, але не займайся самознищенням, не звинувачуй себе ні в чому.

Говори впевнено, але тактовно. Коли розмовляєш із булером, стій прямо, поведься спокійно, не бійся, не кричи, не провокуй бійку.

Кажи «НІ» і не почувай себе винним.

Шукай підтримки у працівників школи, друзів, батьків. Вони допоможуть тобі вистояти.

Не мовчи! Розповідай про знущання та насильство над собою. Це допоможе швидше

припинити протиправні дії.

Звертайся до компетентних органів, що мають захищати твої права, отримуй інформацію щодо власного захисту. .

ДОДАТОК 1.6

Національна дитяча «гаряча лінія»:

116111 (з мобільного) або **0800 500 225** (зі стаціонарного) (з 12.00 до 16.00);

- Гаряча телефонна лінія щодо булінгу **116 000**;
- Гаряча лінія з питань запобігання насильству **116 123** або **0 800 500 335**;
- Уповноважений Верховної Ради з прав людини **0 80050 17 20**;
- Уповноважений Президента України з прав дитини **044 255 76 75**;
- Центр надання безоплатної правової допомоги **0 800 213 103**;
- Національна поліція України **102**.

Якщо ви вважаєте, що конфлікт ще можна вирішити мирним шляхом, звертайтеся до:

- адміністрації школи,
- практичного психолога
- соціального педагога

Правила поведінки здобувачів освіти ТБЛ ім. Артема Мазура

Ці Правила розповсюджуються на всіх учнів закладу освіти і є обов'язковими для виконання під час освітнього процесу.

1. Права та обов'язки здобувачів освіти

♣ Здобувачі освіти мають право на:

- ♣ навчання впродовж життя та академічну мобільність;
- ♣ індивідуальну освітню траєкторію, що реалізується, зокрема, через вільний вибір видів, форм і темпу здобуття освіти;
- ♣ якісні освітні послуги;
- ♣ справедливе та об'єктивне оцінювання результатів навчання;
- ♣ відзначення успіхів у своїй діяльності;
- ♣ свободу творчої, спортивної, оздоровчої, культурної, просвітницької, наукової і науково-технічної діяльності тощо;
- ♣ безпечні та нешкідливі умови навчання;
- ♣ повагу до людської гідності;

- ▲ захист під час освітнього процесу від приниження честі та гідності, будь-яких форм насильства та експлуатації, булінгу (цькування), дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти;
- ▲ отримання соціальних та психолого-педагогічних послуг як особа, яка постраждала від булінгу (цькування), стала його свідком або вчинила булінг (цькування);
- ▲ користування бібліотекою, навчальною, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою інфраструктурою закладу освіти;
- ▲ доступ до інформаційних ресурсів і комунікацій, що використовуються в освітньому процесі та науковій діяльності;
- ▲ особисту участь у громадському самоврядуванні та управлінні закладом освіти;
- ▲ інші необхідні умови для здобуття освіти, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами та із соціально незахищених верств населення.
- ▲ Здобувачі освіти зобов'язані:
- ▲ виконувати вимоги освітньої програми, дотримуючись принципу академічної доброчесності, та досягти результатів навчання, передбачених стандартом освіти для відповідного рівня освіти;
- ▲ поважати гідність, права, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу, дотримуватися етичних норм;
- ▲ відповідально та дбайливо ставитися до власного здоров'я, здоров'я оточуючого, довкілля;
- ▲ дотримуватися установчих документів, правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, а також умов договору про надання освітніх послуг (за його наявності);
- ▲ повідомляти керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком яких вони були особисто або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб.
- ▲ Здобувачі освіти мають також інші права та обов'язки, передбачені законодавством та установчими документами закладу освіти.

II. Загальні правила поведінки

- ▲ Здобувач освіти приходить до навчального закладу за 10-15 хвилин до початку занять, чистий і охайний, займає своє робоче місце з першим дзвінком, готує все необхідне навчальне приладдя.
- ▲ Не можна приносити на територію закладу з будь-якою метою та використовувати будь-яким способом зброю, в т.ч. ножі, вибухові, вогнєнебезпечні речовини; спиртні напої, цигарки, наркотичні речовини.

- ▲ Забороняється використання непристойних виразів і жестів.
- ▲ Не можна без дозволу педагогів (за узгодженням з батьками) йти з навчального закладу та території в урочний час.
- ▲ У разі пропуску занять учень зобов'язаний пред'явити класному керівникові медичну довідку або записку від батьків (осіб, що їх замінюють) про причину відсутності на заняттях.
- ▲ Здобувач освіти повинен виявляти повагу до старших, піклуватися про молодших.
- ▲ Здобувачі освіти бережуть майно закладу, охайно ставляться як до свого, так і до чужого майна, дотримуються чистоти і порядку на території навчального закладу.
- ▲ Здобувачі освіти, які знайшли втрачені або забуті, на їхню думку, речі, повинні здати їх черговому або заступнику директора.
- ▲ Фізична конфронтація, залякування і знущання (булінг) є неприпустимими формами поведінки.
- ▲ Не дозволяється користуватися під час уроку мобільним телефоном чи іншими засобами зчитування (якщо це не є формою роботи з учителем).
- ▲ Здобувач освіти зобов'язаний виконувати домашні завдання в терміни, встановлені навчальною програмою.
- ▲ Здобувач освіти зобов'язаний приносити на заняття всі необхідні підручники, зошити, письмове приладдя, інструменти, робочий і спортивний одяг.

Поведінка здобувачів освіти на уроках

- ▲ Під час уроку не можна шуміти, відволікатися самому і відволікати однокласників від занять розмовами, іграми й іншими справами, що не стосуються уроку.
- ▲ Якщо під час занять здобувачу освіти необхідно вийти з класу, то він повинен попросити дозволу у вчителя, піднявши руку.
- ▲ Якщо здобувач освіти хоче поставити питання вчителю або відповісти на його питання, він піднімає руку.
- ▲ Учень має право в коректній формі обстоювати свій погляд і свої переконання при обговоренні різних спірних і неоднозначних питань.

Поведінка здобувачів освіти на перервах

Під час перерви здобувач освіти зобов'язаний:

- ▲ Підтримувати чистоту і порядок на своєму робочому місці;
- ▲ Виконувати вимоги чергового учителя.
- ▲ Час перерви – особистий час кожного здобувача освіти. Він може його проводити за своїм розумінням, проте не повинен заважати іншим.
- ▲ Під час перерви учні можуть вільно переміщатися по закладу освіти, окрім тих місць, де

їм заборонено знаходитися з метою безпеки (горище, підвал, кухня, фізична і хімічна лабораторії, майстерня, спортзал).

- ▲ Під час перерв забороняється бігати по сходах, поблизу вікон і в інших місцях, непристосованих для ігор.
- ▲ Під час перерв забороняється штовхати один одного, кидатися предметами і застосовувати фізичну силу.
- ▲ На території закладу категорично забороняється тютюнопаління.
- ▲ Категорично заборонено самовільно відчиняти вікна, сидіти на підвіконнях чи виглядати у відчинені вікна.
- ▲ На перервах здобувачі освіти можуть звернутися до свого класного керівника, чергового учителя, адміністрації закладу за допомогою, якщо проти них здійснюються протиправні дії.

Поведінка здобувачів освіти в їдальні

- ▲ Під час обіду в їдальні належить дотримуватися добросусідських взаємин і поводитися пристойно.
- ▲ Здобувачі освіти повинні шанобливо ставитись до працівників їдальні.
- ▲ Учні приходять в їдальню після закінчення уроку у визначений час.
- ▲ Розмовляти під час обіду слід неголосно, щоб не турбувати тих, хто їсть поряд.
- ▲ Учні прибирають посуд після прийому їжі.
- ▲ Здобувачі освіти дбайливо ставляться до майна їдальні закладу освіти.
- ▲ Забороняється приходити в їдальню у верхньому одязі.

Правила поведінки здобувачів освіти під час екскурсії

- ▲ Під час екскурсії дотримуватися правил дорожнього руху, не виходити на проїжджу частину.
- ▲ Без дозволу керівника групи не залишати місця перебування.
- ▲ У разі поганого самопочуття негайно повідомити керівника групи.
- ▲ Дотримуватися правил пристойної поведінки та виконувати розпорядження керівника групи.
- ▲ Дотримуватися правил протипожежної безпеки під час розведення вогнища.
- ▲ Не торкатися незнайомих предметів, які можуть бути вибухонебезпечними.
- ▲ Паління, вживання алкогольних напоїв та купання в річці суворо заборонені.

Обов'язки чергового в класі

- ▲ Чергові призначаються відповідно до графіка чергування в класі.
- ▲ Чергові мають підготувати клас до наступного уроку, роблять посильне прибирання класної кімнати, готують дошку до уроку.

- ▲ Під час перерви черговий учень (учні) провітрює клас, допомагає вчителю розвісити навчальний матеріал для наступного уроку.

Додаток 3.

АЛГОРИТМ

дій у технологічному багатoproфільному ліцеї з загальноосвітніми класами м. Хмельницького імені Артема Мазура щодо організації роботи та взаємодії з Департаментом освіти та науки Хмельницької міської ради у випадку виявлення осіб з підозрою на інфікування, осіб, які мали контакт з особою з підтвердженим випадком COVID-19, осіб з підтвердженим діагнозом захворювання на COVID-19

Підстава: постанова Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 р. № 641 «Про встановлення карантину та запровадження посилених протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»;

Постанова Головного санітарного лікаря від 06.09.2021 року № 10 «Про затвердження протиепідемічних заходів у закладах освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)»;

1. Освітній процес, утримання і облаштування приміщень ліцею на період дії адаптивного карантину організовується відповідно до схваленого педагогічною радою Тимчасового порядку організації освітнього процесу у 2020/2021 навчальному році у зв'язку з

поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), який включає порядок організації харчування, проведення температурного скринінгу, алгоритмів дій директора ліцею при підозрі/встановленні захворювання коронавірусною інфекцією учасників освітнього процесу, проведення дезінфекції приміщень, дотримання санітарно-гігієнічних вимог.

2. При виявленні підвищеної температури у працівника ліцею в ході температурного скринінгу при вході у заклад, або упродовж робочого дня, директор ліцею наказом відстороняє його від роботи. Про видання такого наказу директор упродовж 2 годин інформує Департамент освіти та науки надсилає інформацію на електронну адресу Департаменту освіти та науки **yostapova27@gmail.com** та до управління охорони здоров'я на електронну адресу zhezheiv@ukr.net із поміткою **ОСВІТА КОВІД ПРАЦІВНИК ПІДОЗРА** за формою, що додається (додаток 1).

3. Працівник після звернення до медичного закладу (сімейного лікаря) зобов'язаний повідомити адміністрацію ліцею про встановлення сімейним лікарем висновку щодо підозри інфікування на COVID-19 та визначення ним кола контактних осіб. Ця інформація направляється сімейним лікарем до державної установи «Хмельницький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України», працівники якої після проведення епідеміологічного розслідування верифікують перелік контактних осіб. Список верифікованих осіб направляється керівнику ПМСД.

4. Інформація про підтвердження інфікування на COVID-19, або про осіб, що мали контакт із особою із підтвердженим випадком COVID-19 та направлення їх на самоізоляцію, оперативно повідомляється Департаменту освіти та науки надсилає інформацію на електронну адресу Департаменту освіти та науки **yostapova27@gmail.com** та до управління охорони здоров'я на електронну адресу zhezheiv@ukr.net і hm.lab@ukr.net із поміткою **ОСВІТА КОВІД ПРАЦІВНИК ХВОРИЙ** або **КОНТАКТНИЙ** за формою додатку 1.

5. Медичний працівник співпрацює із сімейними лікарями ПМСД -1 та ПМСД-2 в ході епідеміологічного розслідування і допомагає їм визначати коло контактних осіб, які знаходилися разом в одному приміщенні (класі) більше 15 хвилин, на відстані менше 1,5 метри, без засобів індивідуального захисту.

6. Для забезпечення учасників освітнього процесу і зменшення кола контактних осіб у ліцеї зобов'язуємо:

6.1. учителів ліцею проводити уроки дотримуючись визначеної соціальної дистанції, при потребі наближення до учня на відстань менше 1,5 метри застосовувати засоби індивідуального захисту (маски);

6.2. працівникам ліцею застосовувати засоби індивідуального захисту (маски) при

переміщенні по коридору і у приміщеннях, де перебувають інші працівники, на відстані менше 1,5 метри.

7. Особам, які визначені сімейним лікарем (лікуючим лікарем) хворими, або такими, що мали контакт із особою з підтвердженим випадком COVID-19 і направлені на самоізоляцію, оформляється листок непрацездатності, який є підставою для звільнення від роботи з матеріальним забезпеченням застрахованої особи.

8. До часу встановлення статусу хворого на COVID-19 або контактної особи, яка потребує самоізоляції, працівник, відсторонений від виконання посадових обов'язків у ліцеї, продовжує рахуватися в трудових відносинах відповідно до ч.1.ст.113 КЗпП з оплатою праці з розрахунку не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу) або відправляється на дистанційну (надомну) роботу відповідно до п.6 Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)». Оплачувана заміна уроків відстороненого працівника при цьому не провадиться.

9. За заявою працівника йому може бути надано відпустку згідно ст. 26 Закону України «Про відпустки» без збереження заробітної плати або оплачувану відпустку в рахунок основної щорічної. У такому випадку адміністрація ліцеї організовує оплачувану заміну уроків відсутнього вчителя.

10. У випадку неспроможності організувати заміну уроків відсутніх вчителів, початок уроків та їх закінчення можна зміщувати у межах визначеного режиму роботи ліцею.

11. Інформація про підтвердження інфікування на COVID-19 учня ліцею оперативно повідомляється Департаменту освіти та науки надсилає інформацію на електронну адресу Департаменту освіти та науки **yostapova27@gmail.com** та до управління охорони здоров'я на електронні адреси zhezheiv@ukr.net і hm.lab@ukr.net із поміткою **ОСВІТА КОВІД ДІТИ ХВОРИЙ** за формою додатку 2.

12. При отриманні повідомлення про позитивний результат тестування на SARS-CoV-2 у учня ліцею директор направляє список учнів класу для підтвердження їх контактності на електронну адресу **yostapova27@gmail.com** та до управління охорони здоров'я на електронні адреси zhezheiv@ukr.net і hm.lab@ukr.net із поміткою **ОСВІТА КОВІД ДІТИ КОНТАКТНІ** за формою додатку 2. До моменту отримання повідомлення про верифікацію Хмельницьким міськміжрайонним відділом ДУ «Хмельницький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» списку контактних учнів класу освітній процес у приміщенні закладу освіти для них призупиняється.

13. Для всіх учнів, визначених сімейними лікарями і верифікованих Хмельницьким

міськміжрайонним відділом ДУ «Хмельницький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» такими, що мали контакт із особою з підтвердженим випадком COVID-19 і направлені на самоізоляцію, наказом директора організується навчання дистанційно за допомогою комп'ютерно-орієнтованих технологій і електронних засобів комунікації, схвалених педагогічною радою ліцею за розкладом, затвердженим директором згідно з режимом роботи ліцею. Піставою для відновлення навчання у ліцеї після хвороби або самоізоляції учнів класу є довідка про стан здоров'я, видана сімейним лікарем або педіатром.

14. Розклад та інформація про електронні засоби комунікації і комп'ютерно-орієнтовані технології проведення занять повідомляються учням та їх батькам класними керівниками до початку навчання за дистанційними технологіями.

15. Про повернення учнів на навчання і працівників, що приступили до виконання посадових обов'язків після захворювання на COVID-19 та самоізоляції, директор ліцею зобов'язаний оперативно інформувати Департамент освіти та науки на електронну адресу Департаменту освіти та науки **yostapova27@gmail.com**.